

نکته

افزایش رقم وام

بازنشستگان تأمین اجتماعی

سازمان تأمین اجتماعی در روزهای اخیر اعلام کرد: «با افزایش ۱۰ میلیون تومانی نسبت به سال گذشته، ثبت نام نخستین مرحله تسهیلات قرض الحسنه ۳۰ میلیون تومانی بازنشستگان و مستمری بگیران این سازمان در سال ۱۴۰۳ آغاز شد.»

پرداخت تسهیلات قرض الحسنه به بازنشستگان و مستمری بگیران، یکی از خدمات رفاهی سازمان تأمین اجتماعی برای کمک به بهبود شرایط معیشت بازنشستگان است که با همکاری بانک رفاه کارگران انجام می‌شود. در سال گذشته، رقم ریالی این تسهیلات ۲۰ میلیون تومان بود که در سال جاری به ۳۰ میلیون تومان افزایش یافته و قرار است در چند نوبت به بازنشستگان واجد شرایط پرداخت شود. شرایط دریافت وام، دارا بودن حداکثر ۷۸ سال سن، مسدود نبودن حساب بانکی فرد متقاضی، مالکیت تلفن همراه به نام شخص متقاضی، فقدان سابقه چک برگشتی و بدهی معوق به سیستم بانکی کشور (بابت شخص متقاضی یا ضمانت وام دیگران)، عدم استفاده از تسهیلات مشابه طی دو سال گذشته و داشتن موجودی مکفی در حساب بانکی شخص به مبلغ ۱۰۰ هزار تومان اعلام شده است.

پرداخت وام ضروری به بازنشستگان، یکی از راهکارهای سازمان تأمین اجتماعی برای بهبود بخشیدن به موضوع معیشتی بازنشستگان محسوب می‌شود. براساس آمارها و داده‌های رسمی اعلام شده، در سال ۱۴۰۲ بالغ بر ۲۵۹ هزار فقره تسهیلات قرض الحسنه ضروری با مبلغ ۲۰ میلیون تومان سازمان تأمین اجتماعی پرداخت شد. مجموع اعتبار اختصاص یافته به این منظور بالغ بر ۵ هزار میلیارد تومان بوده است. رقم ریالی این تسهیلات در سال ۱۴۰۲ با رشد ۶۷ درصدی از ۱۲ میلیون تومان در سال ۱۴۰۱ به ۲۰ میلیون تومان و تعداد تسهیلات پرداختی نیز با ۱۸ درصد افزایش از ۲۲۰ هزار فقره در سال ۱۴۰۱ به ۲۵۹ هزار ۳۴۸ فقره در سال ۱۴۰۲ افزایش یافت. مجموع اعتبار اختصاص یافته به تسهیلات قرض الحسنه ویژه بازنشستگان در سال ۱۴۰۲ نیز با رشدی ۹۶ درصدی نسبت به سال قبل از ۲۶۰۰ میلیارد تومان در سال ۱۴۰۱ به ۵۱۰۰ میلیارد تومان ارتقا پیدا کرد.

در سال جاری نیز میزان تسهیلات قرض الحسنه پرداختی به بازنشستگان تأمین اجتماعی با ۵۰ درصد افزایش از ۲۰ میلیون تومان به ۳۰ میلیون تومان رسید. به گفته علی اکبر عیوضی، عضو هیأت مدیره کانون بازنشستگان تأمین اجتماعی استان تهران، بازنشستگان بسیاری در انتظار دریافت وام قرض الحسنه هستند و برای پرس و جو در مورد ثبت نام و شرایط دریافت آن به کانون های بازنشستگی مراجعه می کنند.

عیوضی در گفت و گو با «آتیبنو» با تأکید بر اینکه برای دریافت وام ضروری بازنشستگان نیازی به مراجعه حضوری به کانون های بازنشستگی در سراسر کشور نیست و همه مراحل آن به صورت آنلاین و غیر حضوری قابل انجام است، توضیح داد: «وام ضروری در طول سال در چند نوبت پرداخت می‌شود؛ هر بار سازمان تأمین اجتماعی طی اطلاعیه‌ای زمان ثبت نام را مشخص می‌کند. تعیین سهمیه وام و زمان پرداخت آن با این سازمان بیمه‌ای است و کانون های بازنشستگی صرفاً مجری اجرای طرح هستند.»

او ادامه داد: «وام ضروری از طریق همکاری سازمان تأمین اجتماعی و بانک رفاه کارگران به عنوان بانک عامل پرداخت می‌شود. امیدواریم در سال جاری سهمیه پرداخت وام بیشتر از سال قبل باشد تا همه بازنشستگان منتظر بتوانند از این تسهیلات برخوردار شوند.» عیوضی در پاسخ به این سؤال که پرداخت وام ضروری تا چه میزان در بهبود وضعیت معیشت بازنشستگان و مستمری بگیران سازمان تأمین اجتماعی مؤثر است، گفت: «بخش قابل توجهی از بازنشستگان تأمین اجتماعی حداقل بکیر هستند. در نتیجه دریافت تسهیلات بانکی قرض الحسنه برای این گروه اهمیت بسیار دارد. بازنشستگان در مواقع اضطرار مانند بیماری یا ازدواج فرزندان به تسهیلات پرداختی صندوق های بازنشستگی نیاز وافر پیدا می کنند و اگر این وام‌ها در دریافت نکنند، دچار دردسر و گرفتاری می‌شوند.» سازمان تأمین اجتماعی ثبت نام وام ضروری ۳۰ میلیون تومانی بازنشستگان را آغاز کرده و انتظار می‌رود اولین دور پرداخت در روزهای انتهای تیرماه انجام شود. در این مرحله ۴۰ هزار فقره وام قرض الحسنه به بازنشستگان واجد شرایط پرداخت خواهد شد. در سال قبل ۲۵۹ هزار نفر از بازنشستگان این صندوق موفق به دریافت وام ۲۰ میلیون تومانی شدند.

گزارش

نوشین مقدم پناه

روزنامه نگار

میزان برخورداری شاغلان از اشتغال کامل و شایسته قبل از هرچیز به شرایط اقتصادی کشور بستگی دارد. در دوره‌های رونق اقتصاد و بالا بودن نرخ رشد، شاغلان بسیاری در مشاغل رسمی، شناسنامه‌دار و شایسته به کار گمارده می‌شوند، اما در دوره‌های رکود نرخ اشتغال ناقص، فصلی و غیرشایسته افزایش می‌یابد.

تعاریف و آمارها

یکی از انواع اشتغال ناقص، اشتغال فصلی است. کارگران فصلی به کارگرانی گفته می‌شود که در دوره‌های مشخصی از سال به کار اشتغال دارند. برخی از کارها مانند مشاغل مرتبط با کشاورزی ازجمله شالی کوبی، کار در مزارع نیشکر یا پنبه پاک کنی، ماهیت فصلی دارند، اما در برخی مشاغل مثل کار ساختمانی یا دستفروشی، فصلی بودن کار جزو ماهیت کار نیست و به اقتضای شرایط شکل می‌گیرد. در سال های اخیر به دلیل رکود سنگین ساخت وساز و تورم مصالح و زمین، فرصت های اشتغال کامل برای کارگران و استادکاران ساختمانی به میزان قابل توجهی رو به نقصان گذاشته و از این روی، کارگران ساختمانی کشور نیز عمدتاً در گروه کارگران فصلی و نیمه بیکار جای گرفته‌اند.

در حال حاضر، آمار روشن و دقیقی از نرخ کارگران فصلی کشور در دست نداریم. براساس داده‌های رسمی، بیش از ۱۴ میلیون نفر در کشور دارای شغل شایسته نیستند که قطعاً جمعیت کارگران فصلی نیز در کنار شاغلان حوزه اشتغال غیررسمی و مشاغل زیرزمینی و زیرپله‌ای در این فهرست قرار می‌گیرند.

برای به دست آوردن اطلاعات کارگران فصلی چاره‌ای نداریم جز اینکه به داده‌های شاخص رسمی «اشتغال ناقص» به عنوان تنها آمار رسمی این حوزه اکتفا کنیم. در ادبیات رسمی، افراد دارای اشتغال ناقص شامل تمام شاغلانی هستند که در هفته مرجع، حاضر در سر کار یا غایب موقت از محل کار بوده و به دلایلی نظیر رکود کاری، پیدا نکردن کار با ساعت بیشتر، قرار داشتن در فصل غیرکاری و... کمتر از ۴۴ ساعت کار کرده اما خواهان آماده برای انجام کار اضافی در هفته مرجع بوده‌اند.

چکیده طرح آمارگیری نیروی کار مربوط به سال ۱۴۰۲ نشان می‌دهد که هرچند نرخ اشتغال ناقص در سال ۱۴۰۲ به نسبت سال قبل کاهش یافته، اما هنوز کسر قابل توجهی از شاغلان کشور از اشتغال کامل و شایسته بی‌بهره‌اند. براساس این داده‌ها، ۸۰٫۲ درصد، سهم اشتغال ناقص از بازار کار کشور در سال ۱۴۰۲ است. این شاخص با ۱٫۳ درصد کاهش از ۹٫۵ درصد در سال ۱۴۰۱ به ۸٫۲ درصد در سال ۱۴۰۲ رسیده، با این حال جمعیت بزرگی از شاغلان کشور را در برمی‌گیرد. طبق داده‌های رسمی طرح آمارگیری نیروی کار، حداقل ۲ میلیون و ۱۰ هزار نفر از جمعیت فعال کشور اشتغال ناقص دارند. این شاخص در مردان بیشتر از زنان و در نقاط روستایی بیشتر از نقاط شهری کشور است.

هرچند کارگران فصلی به نوعی اشتغال ناقص دارند، اما همه تعریف «فصلی کاری» در دایره اشتغال ناقص جای نمی‌گیرد. اشتغال فصلی معنایی بس فراتر از اشتغال ناقص دارد. فرض بگیرید یک کارگر زن کشاورز در هفته مرجع آمارگیری به دلیل قرار داشتن در فصل برداشت محصول، اشتغال کامل داشته باشد و در تعریف آماری اشتغال ناقص جای نگیرد. این کارگر با اینکه در آمارها جزو شاغلان کامل و غیرناقص به حساب می‌آید، اما کار او

گزارش

برابر آمارها در سال ۱۴۰۲ حدود ۴۰۰ هزار بازرسی از کارگاه‌ها توسط بازرسان کار صورت گرفته و بیشترین علل حوادث منجر به فوت ناشی از کار، مربوط به لغزیدن و سقوط کردن بوده است.

امروزه با افزایش وقوع حوادث شغلی، بیماری‌های ناشی از کار نیز افزایش یافته و این موضوع به یک نگرانی بین‌المللی تبدیل شده است. گزارش‌ها نشان می‌دهد که همه‌ساله در جهان بیش از یک میلیون نفر بر اثر حوادث ناشی از کار جان خود را از دست داده و عده بسیاری دچار آسیب‌های جدی می‌شوند.

طبق آمار سازمان بین‌المللی کار در سال ۲۰۲۳ حدود ۳۴۰ میلیون حادثه در دنیا رخ داده و ۱۶۰ میلیون بیماری شغلی ایجاد شده است. همچنین ۲۰۳ میلیون نفر در سال ۲۰۲۳ فوت کرده و بیش از ۳۳۷ میلیون کارگر درگیر حوادث غیرفوتی شغلی شده‌اند. گزارش‌ها نشان

آمار دقیقی از کارگران فصلی در ایران و جهان در دست نیست. این کارگران در بخش‌های مختلف اقتصاد به‌خصوص کشاورزی به‌صورت روزمزد مشغول به کار هستند. بسیاری از آن‌ها در فصول بیکاری به سراغ مشاغل مآند دستفروشی می‌روند. محرومیت کارگران از

ماهیتاً ناقص است و با آن نمی‌تواند از مزایای یک زندگی شایسته، امن و مرفه برخوردار باشد. یا کارگر ساختمانی که از حسن اتفاق در هفته مرجع، سر کار رفته و در ساختمانی مثلاً مشغول دیوارچینی است. کار این کارگر هرچند در آمارهای رسمی جزو اشتغال ناقص محسوب نمی‌شود، اما در واقعیت ناقص و فصلی است و شاید هفته بعد یا هفته بعدتر از آن به پایان برسد. در نتیجه کارگر به دلیل بی‌رونقی بازار ساخت وساز، نه یک هفته یا دو هفته بلکه چندین ماه متوالی بیکار بماند.

چالش های پیش رو

مشکلات کارگران فصلی، فراتر از تعریف‌ها و آمارهاست. این کارگران عموماً از امنیت شغلی کافی، دستمزد قانونی، بیمه تأمین اجتماعی و اصول ایمنی محروم‌اند. با این حال، قانون در مورد کارهای با ماهیت موقت مثل مشاغل فصلی کشاورزی، باید‌ها و الزامات اندکی از حقوق صنفی و مزدی را تعریف کرده است. برای نمونه، ماده (۶۸) قانون کار میزان مرخصی استحقاقی کارگران فصلی را برحسب ماه‌های کار تعیین کرده؛ به این معنا که این کارگران نیز مانند سایر کارگران مشمول قانون کار از مرخصی استحقاقی دو و نیم‌روز در هر ماه برخوردار هستند. لیکن حد این مرخصی را تعداد ماه‌های اشتغال کارگر تعیین می‌کند، مثلاً اگر ماهیت کار فصلی، سه‌ماه کار در هر سال است، مرخصی استحقاقی کارگران آن، سه تا ۵٫۲ روز به عبارتی ۷٫۵ روز در هر سال است.

در مصوبات مزدی که هر سال از سوی شورای عالی کار تصویب و ابلاغ می‌شود، کارگران فصلی از منظر دستمزد و باید‌های آن در زمره کارگران روزمزد قرار می‌گیرند و مزد و مزایای آن‌ها به نسبت روزهای کارکرد در هر فصل کار تعیین می‌شود. در مصوبات شورای عالی کار در زمینه افزایش مزد آمده که پایه سنوات کارگران فصلی به نسبت مدت کارکردشان در سال قبل محاسبه و پرداخت می‌شود. نوع قرارداد کار نیز ارتباطی به فصلی بودن یا نبودن کار مربوطه نداشته و هر یک از انواع سه قرارداد کار یعنی موقت، معین و دائم می‌تواند فصلی باشد و برای ماه‌های کارکرد کارگر در هر سال، اعتبار و سندیت داشته باشد. رابطه کارگر و کارفرما در غیر فصول کاری به حالت تعلیق درآمده و با توجه به قرارداد اولیه، دستمزدی برای غیر فصول کاری به کارگر فصلی پرداخت نمی‌شود. در زمان محاسبه سنوات خدمت نیز تنها مجموع فصول کار به عنوان سابقه کار مفید کارگر حساب می‌شود.

به این ترتیب می‌بینیم در مورد کارهای ماهیتاً فصلی، مشکلات کارگران فصلی، فراتر از تعریف‌ها و آمارهاست. این کارگران عموماً از امنیت شغلی کافی، دستمزد قانونی، بیمه تأمین اجتماعی و اصول ایمنی محروم‌اند. با این حال، قانون در مورد کارهای با ماهیت موقت مثل مشاغل فصلی کشاورزی، باید‌ها و الزامات اندکی از حقوق صنفی و مزدی را تعریف کرده است. برای نمونه، ماده (۶۸) قانون کار میزان مرخصی استحقاقی کارگران فصلی را برحسب ماه‌های کار تعیین کرده؛ به این معنا که این کارگران نیز مانند سایر کارگران مشمول قانون کار از مرخصی استحقاقی دو و نیم‌روز در هر ماه برخوردار هستند. لیکن حد این مرخصی را تعداد ماه‌های اشتغال کارگر تعیین می‌کند، مثلاً اگر ماهیت کار فصلی، سه‌ماه کار در هر سال است، مرخصی استحقاقی کارگران آن، سه تا ۵٫۲ روز به عبارتی ۷٫۵ روز در هر سال است.

سقوط و لغزیدن؛ بیشترین علل حوادث ناشی از کار

در همین راستا احمدرضا پرنده، مدیرکل بازرسی کار وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی از انجام حدود ۴۰۰ هزار فقره بازرسی از کارگاه‌ها توسط بازرسان کار در سال گذشته خبر داد و گفت: «نواقص غیرایمن را به کارفرمایان ابلاغ کرده‌ایم و طرح بازرسی از کارگاه‌های پرخطر و افزایش کمی و کیفی کمیت‌های حفاظت ایمنی در اولویت بازرسی کار قرار گرفته است.» او به وجود ۲۶ هزار کارگاه کمیت‌های حفاظت ایمنی و بهداشت کار در سطح کشور اشاره کرد و افزود: «با همکاری کارگران و کارفرمایان و همچنین مسئولان ایمنی کار نظارت درون کارگاهی با جدیت پیگیری می‌شود.» به گفته مدیرکل بازرسی کار وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی بررسی‌های صورت گرفته توسط بازرسان کار نشان داده که بیشترین عوامل مؤثر در بروز حوادث منجر به فوت ناشی از کار مربوط به لغزیدن و سقوط کردن بوده است. به همین منظور برای کاهش و کنترل این قبیل حوادث، نسبت به اجرای طرح‌های بازرسی کار به شکل

موسم روبه اتمام کارگران فصلی

حقوق قانونی به بهانه فصلی کاری، کاملاً غیرقانونی است و کارفرمایان خاطی باید جریمه و مجازات شوند. هیچ کارگری نباید به این بهانه که کارش فصلی است، از حقوق قانونی یا از مصوبات مزدی شورای عالی کار بی‌بهره باشد.

داریم که از ابتدای امسال بیکار بوده‌اند و هنوز در هیچ پروژه ساختمانی مشغول به کار نشده‌اند. در سال‌های اخیر فرصت‌های شغلی کمتر شده و نرخ بیکاری کارگران ساختمانی افزایش یافته است.»

به گفته او در نتیجه این شرایط، کارگران ساختمانی ناخواسته به کارگران فصلی و روزمزد بدل شده‌اند. کارگرانی هستند که روزهای متوالی سر میدان‌ها می‌نشینند به امید اینکه بتوانند کار پیدا کنند، اما اغلب دست خالی به خانه برمی‌گردند. محمدی اضافه کرد: «در این شرایط کارگران ساختمانی مجبورند از بین گزینیه‌های محدودی که دارند، دست به انتخاب بزنند؛ یا برای کار مهاجرت کنند و یا به مشاغل کاذبی مثل دستفروشی روی بیاورند.»

عضو هیأت‌مدیره انجمن صنفی کارگران ساختمانی بانه، فقدان بیمه را از عواقب فصلی کاری در بخش ساختمان کشور دانست و توضیح داد: «سهمیه بیمه به میزان کافی به کارگران ساختمانی استان‌های مختلف اختصاص نیافته و اصلاحیه ماده ۵ قانون بیمه کارگران ساختمانی آن‌طور که مطلوب سازمان تأمین اجتماعی و فعالان صنفی بود در مجلس انجام نشد. نمایندگان مجلس یازدهم طرح مطلوب را کنار گذاشتند و به طرح دیگری رأی دادند. طرحی که به سختی می‌تواند منابع ریالی مورد نیاز برای بیمه کارگران ساختمانی منتظر در صف بیمه را فراهم سازد.

بنابراین می‌توانیم نتیجه بگیریم که «اجبار به اشتغال به‌صورت فصلی» بسیار بدتر و ناگوارتر از «اشتغال در کاری با ماهیت فصلی و روزمزدی» است. کارگرانی که ناخواسته مجبورند فصولی از سال را بیکار باشند، کمتر مورد حمایت قانون و الزامات قانونی قرار می‌گیرند. در نتیجه، حقوق مزدی و صنفی آن‌ها کمتر به رسمیت شناخته می‌شود.

بهبود زندگی کارگران موقت

حال باید دید چاره چیست و چطور می‌شود مشکلات و مصائب کارگران فصلی کشور را تقلیل داد. «محسن باقری»، نماینده کارگران در شورای عالی کار و عضو هیأت‌مدیره کانون هماهنگی شوراهای اسلامی کار استان تهران، در پاسخ به این سؤال به «آتیبنو» گفت: «راهکار اصلی، بهبود فضای اشتغال و حمایت قانونی از کارگرانی است که ناخواسته بیکاری‌های ادواری را تجربه می‌کنند. رونق اقتصاد موجب فراهم آمدن فرصت‌های شغلی بیشتر برای این گروه از شاغلان می‌شود و شرایط کاری آن‌ها را بهبود می‌بخشد. در زمینه حمایت‌های بیمه‌ای و تأمین اجتماعی نیز باید این کارگران مورد توجه ویژه قرار بگیرند.

او ادامه داد: «افزایش نظارت‌های قانونی راهکار مؤثر در مورد کارگرانی است که در مشاغل با ماهیت فصلی مشغول به کار هستند. این افراد باید به نسبت ایام کارکرد خود در ماه‌های سال، از دستمزد و مزایای قانونی مانند حق تاهل، حق عائلهمندی، بن خواربار و کمک هزینه مسکن برخوردار باشند، اما اگر نظارت کافی در کار نباشد، کارفرمایان تن به پرداخت این مزایای قانونی نمی‌دهند. ضمن اینکه رعایت اصول ایمنی و صیانت از جان و سلامتی این کارگران منوط به افزایش نظارت‌های قانونی است.

به گفته باقری، محرومیت کارگران از حقوق قانونی به بهانه فصلی کاری، کاملاً غیرقانونی محسوب می‌شود و کارفرمایان خاطی باید جریمه و مجازات شوند. هیچ کارگری نباید به این بهانه که کارش فصلی است، از حقوق قانونی یا از مصوبات مزدی شورای عالی کار بی‌بهره باشد. فصل مشترک زندگی کارگران فصلی، عدم برخورداری از حقوق قانونی، بیمه و دستمزد شایسته است. در صورتی که نظارت و بازرسی جدی در کار نباشد، جان و سلامتی این کارگران همیشه در معرض خطر است.

تخصصی در جهت ایجاد ایمنی کار در ارتفاع و کارگاه‌های ساختمانی اقدام شده است. پرنده از کارفرمایان رعایت نکات ایمنی در محیط کار و فراهم کردن شرایط ایمن برای کار کارگران را خواستار شد.

پیش‌تر معاون روابط کار و زرات تعاون، کار و رفاه اجتماعی حوادث کار در در سال ۱۴۰۰ را تعداد ۷۱۲ نفر ذکر کرده و گفته بود: «این عدد در سال ۱۴۰۲ به ۶۸۰ نفر فوتی کاهش یافته است. با توجه به تلاش وزارت تعاون برای صیانت از نیروی کار، حوادث شغلی در دو سال گذشته نسبت به مدت مشابه قبل به میزان ۹۰۷ کمتر شده است.»

کارفرمایان موظف‌اند طبق ماده (۹۱) قانون کار، برای تأمین حفاظت و سلامت کارگران در محیط کار، وسایل و امکانات لازم ایمنی را تهیه کرده و در اختیار آن‌ها قرار دهند. کارگران نیز ملزم به استفاده و نگهداری مناسب از تجهیزات محافظتی و بهداشت فردی و رعایت دستورالعمل‌های مربوطه در محیط کار ی خود هستند.